

Voorzieningenrechter van de Rechtbank Limburg, locatie Roermond
Zitting van 18 april 2024, 09:30 uur
Zaak/rolnummer: [REDACTED]

PLEITNOTITIES

Mr. M.E. Kingma

inzake

mevrouw [REDACTED], wonende in Sevenum,
en 34 andere eisers ("Eisers")
advocaat: mr. M.E. Kingma te Amsterdam

tegen

de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid [REDACTED]
[REDACTED] statutair gevestigd en kantoorhoudende te [REDACTED]
gedaagde
advocaat: [REDACTED] te Haarlem

-
1. Ik wil graag beginnen met een kleine greep uit wat recente nieuwsberichten.
  2. In september 2023 stond in alle kranten dat het aantal Parkinson patiënten in Nederland enorm snel stijgt. In de afgelopen tien jaar is het aantal patiënten met maar liefst 30% toegenomen. Het is daarmee de snelst groeiende hersenziekte. Volgens wetenschappers is de toename te wijten aan steeds meer blootstelling aan wat zij "rotzooi" noemen.¹ Daarmee bedoelen zij: bestrijdingsmiddelen.

Bas Bloem, hoogleraar neurologie aan het Ramboudmc vat het in het NOS journaal² als volgt samen:

"We hebben het dan met name over onder andere bestrijdingsmiddelen die in de landbouw worden gebruikt. Pesticiden. We weten dat boeren en tuinders een sterk verhoogd risico hebben op Parkinson. Ook omwonenden van landbouwpercelen hebben een hoger risico. We weten dat tamelijk zeker omdat diezelfde bestrijdingsmiddelen, als je dat bijvoorbeeld aan een muis of een rat geeft, dan krijgt precies het Parkinson-gebied in de hersenen daar last van, en krijgt zo'n muis ook Parkinsonverschijnselen.

---

¹ Zie bijvoorbeeld Algemeen Dagblad 15 september 2023, 'Steeds meer mensen met parkinson, volgens expert door 'blootstelling aan rotzooi in de omgeving', vindplaats: <https://www.ad.nl/binnenland/steeds-meer-mensen-met-parkinson-volgens-expert-door-blootstelling-aan-rotzooi-in-de-omgeving~ab92d7d7/>

² Interview met Bas Bloem zoals uitgezonden in onder meer het NOS journaal op televisie van 15 september 2023 13:00, zie ook dit nieuwsbericht: <https://nos.nl/artikel/2490568-steeds-meer-mensen-met-parkinson-ook-twintigers-en-dertigers>

Bloem waarschuwt daarbij voor de "misvatting" dat Parkinson een ziekte van alleen oudere mensen zou zijn:

*"Een op de drie is onder de 65, er zijn ook redelijk wat twintigers en dertigers die het hebben. De jongste patiënt is 13 jaar: dat is zeldzaam, maar het komt dus voor."*³

3. In november 2023 bericht de media over onderzoek waaruit blijkt dat huisstof in woningen een belangrijke verzamelplaats is voor gifstoffen uit de landbouw.

Hoogleraar Violette Geissen van de WUR, omschrijft dit als volgt:

*"Pesticiden kunnen zich hechten aan fijn stof, de wind kan ze dan over grote afstand verplaatsen" [...] "Zo komen ze dus ook via de ramen in huizen terecht. Daarbij komt nog dat mensen ook gifstoffen het huis inbrengen met hun schoenen en kleding, via de producten die ze kopen. Denk aan eten, bloemen, en vlooiendoekjes van huisdieren. Daardoor is juist een huis een verzamelplaats van restanten van bestrijdingsmiddelen."*⁴

4. En afgelopen zondag bleek uit weer een nieuwe uitzending van Zembla dat het Ctgb bij de herbeoordeling van glyfosaat aanwijzingen dat deze stof kanker veroorzaakt "systematisch heeft weggedeneerd". Uit de uitzending bleek ook dat het Ctgb herhaaldelijk stelt dat het er geen verband is tussen Parkinson en glyfosaat, en dat glyfosaat veilig is, terwijl het tegelijkertijd ook toegeeft dat er bij de herbeoordeling helemaal niet is gekeken naar neurodegeneratieve aandoeningen zoals Parkinson.⁵ Het RIVM noemt deze conclusie van het Ctgb dan ook "niet logisch" en ook landbouwminister Piet Adema is in de Zembla uitzending kritisch over de claims van het Ctgb.
5. Het is dan ook niet zo gek dat de Eisers in deze zaal zich ernstige zorgen maken over het voornemen van ██████████ om lelies te gaan telen op een perceel vlak naast hun woningen. En dat zij niet zijn gerustgesteld door de toelating van de bestrijdingsmiddelen die hij daarvoor wil gebruiken door het Ctgb. Het wordt steeds duidelijker dat er een verhoogd risico op bijvoorbeeld Parkinson bestaat voor omwonenden van landbouwpercelen, en de lelieteelt is dan ook nog eens met afstand de teelt waarbij de meeste bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. Bij de toelating van deze bestrijdingsmiddelen wordt niet gekeken naar onderzoek over neurodegeneratieve gevolgen, en er zijn steeds meer aanwijzingen dat het orgaan dat de middelen moet goedkeuren op zijn zachtst gezegd niet erg kritisch naar de middelen kijkt. Deze zaak gaat niet over glyfosaat, maar het feit dat het Ctgb maar blijft herhalen dat glyfosaat

---

³ Zie voetnoot 1

⁴ Trouw, 'Juist in huis kunnen gifstoffen een schadelijke cocktail komen, blijkt uit onderzoek', 14 november 2023, <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-economie/juist-in-huis-kunnen-gifstoffen-een-schadelijke-cocktail-vormen-blijkt-uit-onderzoek~b692e3c9/>

⁵ Uitzending Zembla zondag 14 april 2024: 'Glyfosaat, de goedkeuring van gif'. De uitzending is terug te kijken op de volgende webpagina: <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/glyfosaat-de-goedkeuring-van-gif>. Onderdelen van de uitzending zijn samengevat in de volgende nieuwsberichten: <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/adema-pleitte-achter-de-schermen-voor-glyfosaatverbod> en <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/hoe-het-ctgb-aanwijzingen-voor-kanker-door-glyfosaat-wegredeneert>

géén Parkinson veroorzaakt, terwijl het daar helemaal niet naar gekeken heeft bij de herbeoordeling, spreekt boekdelen.

6. Tegelijkertijd kunnen de Eisers zich op zich ook inleven in de positie van [REDACTED]. Het is in beginsel begrijpelijk dat een teler vertrouwt op de beoordeling van de autoriteiten. Alleen in dit geval is die beoordeling niet volledig, iets dat het Ctgb zelf ook erkent (zie **Producties 14 en 15**). [REDACTED] is daar door Eisers op gewezen, en Eisers hebben haar vanaf november 2023 dringend verzocht om geen lelies te telen op dit perceel. Gezien die omstandigheden, begrijpen Eisers niet dat [REDACTED] blijft vasthouden aan het voornemen om lelies te telen op dit perceel, in de bebouwde kom en vlakbij een groot aantal woningen waar veel gezinnen met kleine kinderen wonen. [REDACTED] kan in die omstandigheden niet volstaan met de boodschap dat zij mag vertrouwen op het toelatingssysteem van het Ctgb.
7. In essentie komt deze redenering er namelijk neer dat Eisers zich om niets druk maken. De gewasbeschermingsmiddelen zijn immers toegelaten, en kunnen daarom niet schadelijk voor de gezondheid zijn. Dat is een redenering die in het verleden ook werd aangevoerd voor bijvoorbeeld: softenon, DES en asbest. Ook die middelen/materialen waren toegelaten met desastreuze gevolgen. Hetzelfde geldt overigens ook voor al die gewasbeschermingsmiddelen die aanvankelijk zijn toegelaten, maar waarvan later is gebleken dat die Parkinson of andere gezondheidsproblemen veroorzaakten en inmiddels zijn verboden. Dit argument overtuigt dan ook in het geheel niet, zeker niet nu er duidelijke aanwijzingen zijn dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen ernstige gezondheidsrisico's kan opleveren.
8. [REDACTED] heeft wel voorgesteld om een aantal maatregelen te nemen om de risico's te beperken. Dat stellen Eisers op prijs. Toch hebben zij zich genoodzaakt gevoeld om [REDACTED] in deze zaak te betrekken. De maatregelen die [REDACTED] wil nemen zijn namelijk niet voldoende om het risico voor Eisers weg te nemen. Het "groene" spuischema van [REDACTED] is misschien "groen" in de zin dat de middelen die daarop staan minder schadelijk zijn voor het milieu, maar het schema bevat nog steeds zeven bestrijdingsmiddelen die verdacht zijn op neurotoxiciteit (nog los van andere mogelijke gezondheidsrisico's op bijvoorbeeld kanker⁶).
9. Een bufferzone van 50 meter is ook niet voldoende. Uit onderzoeken blijkt dat residuen van bestrijdingsmiddelen tot 250 meter van landbouwpercelen worden gevonden (**Productie 11**), en dat er tot meer dan 300 meter van landbouwpercelen neurotoxicologische ontwikkelingseffecten worden gezien bij kinderen (dagvaarding al. 46). Als aanvullende **Productie 19** is een e-mail overgelegd van Martin van den Berg, emeritus hoogleraar toxicologie en een van de absolute experts op dit gebied. Van den Berg schrijft: *"Een voorzorgsprincipe is op grond van de huidige stand van de wetenschap dan ook alleszins verantwoord, waarbij met name blootstelling van zwangere vrouwen en kinderen de hoogste prioriteit moet krijgen. Op grond van bovenstaande informatie is het*

---

⁶ Zo is het middel Olie-H (paraffineolie) carcinogeen en door het RIVM op de lijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen geplaatst. Zie de Inventarisatie Zeer Zorgwekkende Stoffen op https://www.eerstekamer.nl/overig/20221222/eindrapport_inventarisatie_zeer/document

mijns inziens onverantwoord om de woonafstand van omwonenden rond de betreffende akker op slechts 50 meter te stellen [...]”.

10. ██████ ontkent in het ingediende schriftelijke verweer dat er sprake zou zijn van (serieuze) risico's. Volgens ██████ zouden er geen hiaten zitten in het toelatingssysteem van het Ctgb.
11. ██████ stelt ten eerste (al. 5.2 verweer) dat het Ctgb wél zou toetsen op neurotoxiciteit, en citeert vervolgens de website van het Ctgb op dit punt. Dit verweer kan ik eerlijk gezegd niet zo goed volgen. Het betreffende citaat onderstreept namelijk precies wat hierover in de dagvaarding is gesteld. Er wordt bij de toelating gekeken naar beperkt onderzoek naar neurologische gevolgen, maar de duur van de testen is beperkt (90 dagen) waardoor er geen inzicht wordt verkregen over neurodegeneratieve effecten op de langere termijn. Dit is het hiaat waar in de dagvaarding naar wordt verwezen. En het citaat uit het verweer van ██████ bevestigt dit. Daarin staat: "*Er zijn echter nog geen wettelijke richtlijnen om specifiek het risico op neurodegeneratieve aandoeningen, zoals de ziekte van Parkinson te kunnen beoordelen*". Het Ctgb bevestigt hier dus zelf dat er hiaat in de regelgeving en het onderzoek zit.
12. ██████ stelt ook (al. 5.7 verweer) dat er geen hiaat bestaat ten aanzien van het gebruik van cocktails. Volgens ██████ is er voldoende onderzoek hiernaar, en blijkt daaruit dat er geen gezondheidsrisico's zijn. Maar: ██████ verwijst hierbij naar onderzoeken die enkel zien op het gecombineerde risico van verschillende bestrijdingsmiddelen bij consumptie van voedsel. Dit onderzoek ziet dus niet op het risico voor omwonenden van lelievelden, en het Ctgb concludeert nu juist (in productie 12 van ██████) dat onderzoek naar andere vormen van gecombineerde blootstelling noodzakelijk is, en dat de eerste stappen in dat kader inmiddels zijn gezet. Ook hier erkent het Ctgb dus dat er hiaten bestaan.
13. Eisers menen dan ook dat er voldoende aanleiding, en noodzaak is, voor toepassen van het voorzorgsbeginsel, en ingrijpen door de voorzieningenrechter. Die mogelijkheid heeft u ook, zo blijkt uit de uitspraak van het hof Arnhem-Leeuwarden over de lelieteelt in Boterveen.⁷ Het hof heeft aangenomen dat:
  - (1) Er in Verordening EG 1107/2009 staat dat een gewasbeschermingsmiddel geen onmiddellijk of uitgesteld schadelijk effect mag hebben op de gezondheid van de mens, met inbegrip van kwetsbare groepen;
  - (2) De voorzieningenrechter op basis van het Europese voorzorgsbeginsel ordemaatregelen kan treffen;
  - (3) Er hiaten bestaan in de Europese toelatingsprocedure voor gewasbeschermingsmiddelen waardoor niet goed getest wordt of het gebruik van een gewasbeschermingsmiddel een verhoogd risico op neurodegeneratieve ziektes met zich brengt;
  - (4) Het voorzorgsbeginsel met zich meebrengt dat beperkende maatregelen zouden kunnen worden getroffen.

---

⁷ Hof Arnhem-Leeuwarden, 10 juli 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:6083

14. Daaruit blijkt dus ook dat de lezing van het voorzorgsbeginsel door ██████████, dat dit al is toegepast bij de beoordeling, en niet nog eens kan worden toegepast door de voorzieningenrechter, niet juist is.
15. In het specifieke geval in Boterveen zag het hof aanleiding om het verbod te beperken tot andere dan vier door de teler in die zaak genoemde noodzakelijke middelen (die overigens niet minder risicovol zijn voor de menselijke gezondheid). Het hof deed dit op basis van een afweging van de belangen van de teler tegen de belangen van de omwonenden. Het hof liet daarbij meewegen dat de teler veel maatregelen had genomen om de gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen voor de omwonenden te beperken. Op het eerste gezicht zou je kunnen zeggen, dat een belangenafweging in deze zaak dan ook in het voordeel van de teler zou moeten uitvallen. De teler heeft immers ook aangeboden om maatregelen te treffen (hoewel die maatregelen zoals net besproken het gezondheidsrisico niet wegnemen). Maar: het grote verschil tussen de Boterveen zaak en deze zaak, is dat de Boterveen zaak aan het hof voorlag middenin het teeltseizoen, toen de teler al veel tijd en geld in de teelt had geïnvesteerd, en deze (waarschijnlijk) zou mislukken als hij geen bestrijdingsmiddelen meer mocht gebruiken.
16. In deze zaak wist ██████████ al vanaf november 2023 dat de omwonenden bezwaar hadden tegen de voorgenomen lelieteelt binnen de bebouwde kom, en vanaf eind februari 2024 dat zij in het uiterste geval ook bereid waren om een verbod in kort geding te vragen. ██████████ had dus alle mogelijkheid om een alternatief plan te maken, en heeft ervoor gekozen om zijn plannen door te zetten en vast te houden aan lelieteelt vlakbij de woningen van Eisers. Anders dan in de Boterveen zaak, zal een verbod in deze zaak ook niet leiden tot een mislukte oogst en de daarmee gemoeide investeringen, en kan ██████████ nog een prima omzet behalen met een andere teelt op het betreffende perceel (zoals suikerbieten of wortels). Zo'n andere teelt is wel minder winstgevend dan lelies, maar Eisers zijn ervan overtuigd dat hun belang en het belang van hun kinderen om niet het risico te lopen om ernstig ziek te worden zwaarder moet wegen dan het belang van ██████████ (en zijn opdrachtgever) om meer winst te maken. En dat het ██████████ uiteindelijk gaat om winst is duidelijk. Ook nadat Eisers ██████████ in een ultieme poging hebben aangeboden een deel van zijn kosten te vergoeden, bleef ██████████ vasthouden aan het telen van lelies op dit perceel.
17. Het hof heeft nog verwezen naar het niet-ingrijpen door de Gezondheidsraad en het RIVM. Dit lijkt geen dragende overweging, zodat deze op zichzelf niet in de weg hoeft te staan aan een toewijzing van de vorderingen in dit kort geding. Maar Eisers begrijpen deze rechtsoverweging van het hof ook niet goed. Zoals het hof in rov. 3.21 van het arrest nota bene zelf erkent, heeft een door de Gezondheidsraad ingestelde commissie juist geconcludeerd dat er een plausibel verband is tussen de blootstelling aan gewasbestrijdingsmiddelen en ernstige gezondheidsrisico's. Daarnaast benadrukt het hof de onzekerheid met betrekking tot de hogere gezondheidsrisico's voor omwonenden. Het feit dat de Gezondheidsraad en het RIVM op grond van die onzekerheid kennelijk niet hebben besloten in algemene zin te adviseren tot "een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen", neemt niet weg dat de Gezondheidsraad juist het belang

van het hanteren van het voorzorgsbeginsel met betrekking tot gewasbestrijdingsmiddelen voorop heeft gesteld. Ook het RIVM heeft nu juist benadrukt dat, zoals het hof het zelf verwoordt, het van belang is om "*het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (in verband met mogelijke risico's) tot een minimum te beperken*" (zie rov. 3.25).

18. Kortom: in deze specifieke situatie is een verbod op toepassing van gewasbeschermingsmiddelen op lelies op zijn plaats.
19. Dan nog een laatste opmerking over de verwijzing van ██████████ in al. 6.12 van het haar verweer naar een uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Afdeling oordeelde in die uitspraak dat er bij een plattelandswoning op minder dan 50 meter afstand van een perceel waarop sierteelt zou kunnen gaan plaatsvinden sprake was van een aanvaardbaar woon- en leefklimaat. Het is van belang om daarbij goed in het oog te houden aan welke wettelijke norm de Afdeling in die uitspraak nou precies toetst, en wat de achtergrond van die zaak was. Het ging hier om toepassing van de Wet plattelandswoningen.⁸ Op grond van die wet is het – heel kort samengevat – mogelijk voor gemeenten om toe te staan dat een bedrijfswoning op een agrarisch perceel wordt bewoond door een derde zonder binding met het bedrijf. Het idee achter deze wet is dat dit in veel gevallen al gebeurde, en dat deze situatie gelegaliseerd moest worden. Uit de wetsgeschiedenis en rechtspraak met betrekking tot deze wet, volgt dat de wetgever ervoor heeft gekozen om een beperktere bescherming toe te kennen aan bewoners van een plattelandswoning, dan aan bewoners van "gewone" burgerwoningen.⁹ De gemeente hoeft bij het verlenen van een vergunning enkel te kijken naar de vraag of er sprake is van een "aanvaardbaar woon- en leefklimaat". Die norm moet door gemeenten zelf worden ingevuld, en iedere gemeente gaat daar anders mee om. Omdat het gaat om een open norm, toetst de bestuursrechter terughoudend. In de bestuursrechtspraak is in het kader van die situatie en de terughoudende toetsing bepaald dat een afstand van 50 meter tussen velden waar bestrijdingsmiddelen worden gebruikt en woningen in zijn algemeen niet onredelijk is. Daarbij is het van belang dat het hier gaat om mensen die ervoor kiezen om een plattelandswoning te gaan bewonen, en daarvoor een vergunning aanvragen, en daarmee accepteren dat er sprake is van een minder goed woon- en leefklimaat dan in een normale situatie.¹⁰
20. In deze zaak gaat het niet om mensen die op een agrarisch bedrijf gaan wonen en de daarmee gepaarde risico's accepteren. Het gaat om mensen, en hun kinderen, die wonen binnen de bebouwde kom die plotseling worden geconfronteerd met lelieteelt naast hun woning. Lelieteelt waarmee zoals gezegd een serieus risico op ernstige ziekten op lange termijn gepaard gaat. De vergelijking met plattelandswoningen gaat dus niet op. Net als de vergelijking met roken en alcohol die ██████████ in zijn verweer maakt. Mensen die roken of alcohol drinken accepteren dat zij daar mogelijk op langere termijn ziek van zullen worden. Eisers accepteren dat niet, en zij vragen u vandaag om hen, en met name ook hun kinderen, te beschermen.

---

⁸ Wet van 12 juli 2012 tot wijziging van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en enkele andere wetten om de planologische status van gronden en opstallen bepalend te laten zijn voor de mate van milieubescherming alsmede om de positie van agrarische bedrijfswoningen aan te passen (plattelandswoningen), Stb. 2012, 493

⁹ Zie Kamerstukken II, 2011-12, 33 078, nr. 3, onder 3 en bijvoorbeeld ABRvS, 7 oktober 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3105 rov. 15.5 en ABRvS 4 november 2015, ECLI:NL:RVS:2015:3394 rov. 25.3

¹⁰ Ibid